

Результати внутрішнього моніторингового дослідження

«Забезпечення в школі безпечного освітнього середовища,

вільного від насильства та булінгу (цькування)»

Згідно з річним планом роботи Чорноострівського НВК та з метою висвітлення особливостей явища булінгу (цькування) в закладі освіти, його форм, можливих проявів та наслідків; навчити учасників освітнього процесу розпізнавати ситуації булінгу (цькування) та вчасно і правильно реагувати на його прояви в освітньому середовищі; опанувати базові практичні знання для роботи з ситуацією булінгу (цькування) в закладі освіти та створити систему запобігання випадкам протягом II семестру 2021 — 2022 навчального року, в грудні, 2021, було проведено шкільне моніторингове дослідження «Забезпечення в школі безпечного освітнього середовища, вільного від насильства та булінгу (цькування)».

Для досягнення мети були поставлені завдання, які передбачали аналіз досліджуваної проблеми, розробку інструментарію, проведення моніторингового дослідження, обробку й узагальнення отриманих результатів, надання рекомендацій щодо запровадження змін в освітньому процесі.

ВСТУП

Останніми роками визнано поширення в освітній практиці такого явища, як шкільний булінг. Серед учнівської молоді надзвичайно загострилася проблема насильства, здійснюваного самими дітьми одне до одного. Це соціальна проблема всього світу протягом останніх ста років, однак вона ще й досі не вивчена. Перші публікації в Україні з'явилися 2005 р.

Булінг (bullying, від англ. bully — хуліган, забіяка, задирака, грубіян,

насильник) визначається як утиск, дискримінація, цькування. Цей термін означає тривалий процес свідомого жорстокого ставлення (фізичного і психічного) з боку дитини або групи до іншої дитини або інших дітей.

Мотивацією до булінгу стають заздрість, помста, відчуття неприязні, прагнення відновити справедливість; боротьба за владу; потреба підпорядкування лідерів, нейтралізації суперника, самоствердження тощо аж до задоволення садистських потреб окремих осіб.

Як показує практика, форми шкільного булінгу можуть бути різними:

- систематичні кепкування з будь-якого приводу (від національності до зовнішнього вигляду дитини);
- задирство;
- фізичні і психічні приниження;
- різного виду знущання;
- бойкот та ігнорування;
- розкрадання/ псування особистих речей та ін.

У сучасній науці існує декілька підходів до вивчення булінгу. Одні дослідники зосереджують увагу на пошуку й визначенні особистісних рис, характерних для особи булі та його жертви. Інші намагаються розглядати булінг як соціально-психологічний процес.

Ось як визначає типові риси учнів, схильних ставати булерами, норвезький психолог Д. Ольвеус:

- вони відчують сильну потребу панувати й підпорядковувати собі інших учнів, переслідуючи власні цілі; вони імпульсивні й легко шаленіють;
- вони часто зухвалі та агресивні в ставленні до дорослих (передусім батьків і вчителів);
- вони не виявляють співчуття до своїх жертв;
- якщо це хлопчики, вони зазвичай фізично сильніші за інших.

Типові жертви булінгу також мають свої характерні риси:

- вони полохливі, вразливі, замкнуті й соромливі;
- вони часто тривожні, невпевнені в собі, нещасні мають низьку самоповагу;
- вони схильні до депресії й частіше за своїх ровесників думають про самогубство;
- вони часто не мають жодного близького друга та успішніше спілкуються з дорослими, ніж із однолітками;

Ці риси є водночас і причиною, і наслідком булінгу. У той самий час, на думку окремих дослідників, відтворити типовий портрет агресора та жертви неможливо.

Шкільний булінг — явище системне й комплексне. Тому, окрім лікарів, психіатрів, психологів (які займаються зазвичай уже з тими, хто піддався цькуванню та знущанням з боку своїх однолітків і однокласників), до вивчення й профілактики цього явища повинні, безперечно, долучатись учителі, соціальні педагоги, шкільні психологи.

Образливі прізвиська, глузування, піддражнювання, підніжки, стусани з боку одного або групи учнів щодо однокласника чи однокласниці — це ознаки нездорових стосунків, які можуть призвести до цькування — регулярного, повторюваного день у день знущання. Регулярне та цілеспрямоване нанесення фізичної й душевної шкоди стало об'єктом уваги науковців і педагогів, починаючи з 70-х років минулого століття, й отримало спеціальну назву — булінг.

Прикметною ознакою булінгу є довготривале «відторгнення» дитини її соціальним оточенням.

Найчастіше булінг відбувається в таких місцях, де контроль з боку дорослих менший або взагалі його нема. Це може бути шкільний двір, сходи, коридори, вбиральні, роздягальні, спортивні майданчики. У деяких випадках

дитина може піддаватися знущанням і поза територією школи, кривдники можуть перестріти її на шляху до дому. Навіть удома жертву булінгу можуть продовжувати цькувати, надсилаючи образливі повідомлення на телефон або через соціальні мережі.

Практично в кожному класі є учні, які стають об'єктами глузувань та знущань, а також агресори, які є ініціаторами булінгу.

Найчастіше цькування ініціюють надміру агресивні діти, які люблять домінувати, тобто бути «головними». Їх не турбують почуття і переживання інших людей, вони прагнуть бути в центрі уваги, контролювати все навколо. Принижуючи інших, вони підвищують власну значущість. Система: агресор — жертва — спостерігачі.

Людину, яку вибрали жертвою і яка не може постояти за себе, намагаються принизити, залякати, ізолювати від інших різними способами. Жертви булінгу переживають важкі емоції - почуття приниження і сором, страх, розпач і злість.

У школі вирішальна роль у боротьбі з булінгом належить учителям. Проте впоратися з цією проблемою вони можуть тільки за підтримки керівництва школи, батьків, представників місцевих органів влади та громадських організацій.

Кожен має знати про те, в яких формах може виявлятися насильство й цькування і як від нього страждають люди. Спільно з учнями мають бути вироблені правила поведінки у класі, а потім загальношкільні правила. Правила мають бути складені в позитивному ключі «як треба», а не як «не треба» поводитися. Правила мають бути зрозумілими, точними і короткими.

Дисциплінарні заходи повинні мати виховний, а не каральний характер. Осуд, зауваження, догана мають бути спрямовані на вчинок учня і його можливі

наслідки, а не на особистість порушника правил.

Жоден випадок насильства або цькування і жодну скаргу не можна залишати без уваги.

Потрібно запровадити механізми повідомлення про випадки насильства щоб учні не боялися цього робити. Ці механізми повинні забезпечувати учням підтримку і конфіденційність, бути тактовними.

Для успішного попередження та протидії насильству треба проводити заняття з навчання навичок ефективного спілкування та мирного розв'язання конфліктів.

Недостатність послідовного вирішення у площині соціально-педагогічної теорії та практики зумовили проведення нашого моніторингового дослідження :
« Забезпечення в школі безпечного освітнього середовища , вільного від насильства та булінгу (цькування)»

Практичне значення дослідження

Результати моніторингового дослідження дадуть змогу спланувати комплекс заходів, які сприятимуть підвищенню ефективності формування соціальної культури в дітей, розуміння ними можливих шляхів захисту від булінгу.

Загальна характеристика учасників моніторингового дослідження

Згідно правил організації освітніх та управлінських процесів закладу освіти та внутрішньої системи забезпечення якості освіти. Моніторинг здійснювався за напрямками, вимогами, критеріями оцінювання, індикаторами оцінювання та методами збору інформації. Програмою дослідження передбачалося, анонімне анкетування учнів 5-х, 6-х, 7-х, 8-х, 10-х, 11-х класів. . Загалом участь в опитуванні взяло 127 респондентів,

Результати моніторингу

Моніторинг виявив що 85% респондентів вважають проблему булінгу актуальною. Відмічено, що 63% відповіли що найчастіше стикаються з булінгом у школі. На думку 73% опитаних булінг у школі можуть припинити вчителі та адміністрація школи. 38% дітей зізналися, що були жертвами булінгу.

63% дітей зазнавали психологічного насильства, 37% - економічного.

Невтішним результатом стало те, що 38% дітей зазнавали фізичного насильства.

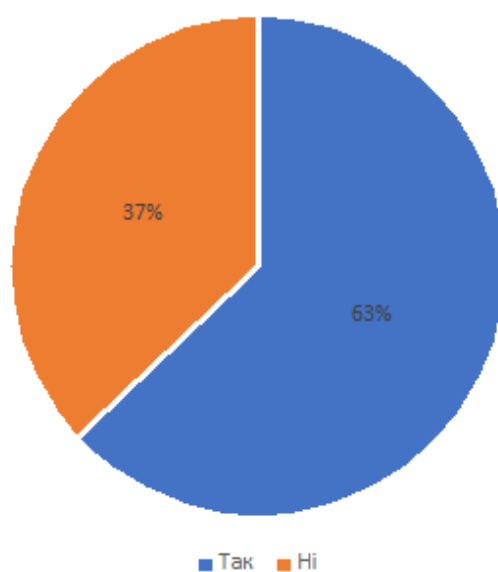
З них 65% від однокласників.

1. Звідки Ви отримуєте інформацію про те, що таке булінг, інші форми насильства?

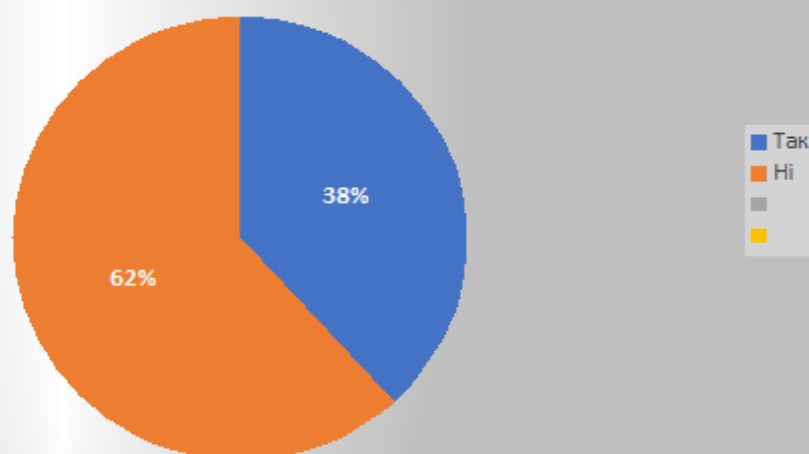

2. Чи траплялося з Вами за останній рік у школі або за її територією на регулярній основі щось із наступного?

Психологічне насильство

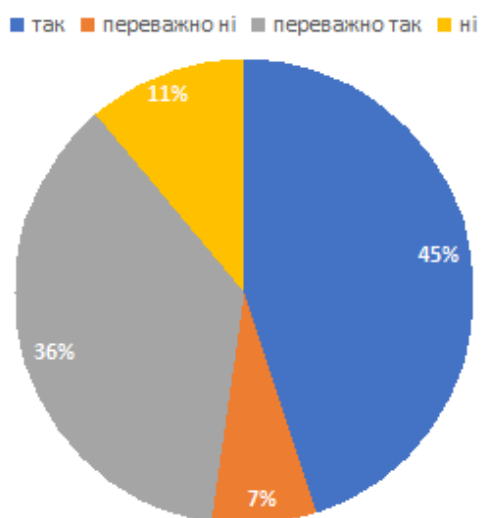
Економічне насильство

Педагогічні працівники, керівництво школи доступне та відкрите до спілкування (коли у Вас є якась пропозиція або проблема, ви можете прийти та поспілкуватися)?

Чи відкриті до спілкування керівництво школи та педагогічні працівники

Висновки та рекомендації

У зв'язку з вищезазначеними результатами моніторингу рекомендовано:

1. Сприяти створенню безпечного освітнього середовища в закладі освіти.
2. Забезпечити проведення моніторингу (за потреби, але не рідше одного разу на семестр) ефективності виконання плану заходів протидії булінгу та внесення (за потреби) до нього змін. Стан виконання аналізувати на нарадах, семінарах, педагогічних радах тощо.
3. Систематично сприяти організації роботи по співпраці з органами національної поліції, ювенальною превенцією, службами у справах сім'ї, центрами соціальних служб для сім'ї та молоді, молодіжної політики та захисту дітей та іншими суб'єктами, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії булінгу відповідно до чинного законодавства.
4. З метою раннього виявлення та недопущення випадків проявів агресивної поведінки учнів організовувати роботу із залученням практичних психологів.
5. Тримати на контролі питання щодо реєстрації звернень учасників освітнього процесу щодо булінгу (цькування).
6. Продовжити практику проведення зі здобувачами освіти та їх батьками превентивної роботи із запобігання та протидії булінгу.
7. Активізувати практику проведення консультаційних годин практичного психолога й соціального педагога.
8. Забезпечити проведення інструктажів для всіх працівників закладу освіти щодо порядку реагування на випадки булінгу (цькування).
Організувати проведення семінарів-практикумів, тренінгів для всіх учасників освітнього процесу з питань забезпечення комфортних і безпечних умов навчання та праці в закладі освіти.

Пропонуємо наступні профілактичні заходи в закладі освіти для запобігання булінгу:

1. Контроль вчителів за поведінкою дітей, взаємостосунками між дітьми на уроках і перервах. Не можна недооцінювати ситуацію, приймаючи ситуації булінгу за пустощі.

2. Класним керівникам необхідно припинити будь-які прояви глузування, насилля, цькування і просто не толерантного ставлення у класі. Застосовувати виключно безоцінкове судження. Виконувати свої функціональні обов'язки щодо об'єднання класу, згуртування учнів. Важливо говорити про цю проблему з усім колективом класу, розповідати учням про наслідки насилля, цькування, про відповідальність за такі дії, і формувати у них ефективні стратегії поведінки в таких ситуаціях, вчити, як захистити себе і допомогти іншому.

3. Працівники психологічної служби школи мають проводити діагностику стану психологічного клімату класу, і виявити дітей, які зазнали або можуть піддаватися булінгу зі сторони своїх однокласників. Звичайні діалоги, спостереження під час навчального процесу, анонімні анкетування, консультації з участю дітей, батьків і педагогів здатні виявити явні проблеми.

4. Використання вчителями різноманітних методів роботи для профілактики: робота з художніми творами, які торкаються проблеми цькування (під час читання учні співпереживають, порівнюють себе з героями твору, які відчують страждання). Перегляд кінострічок відповідної спрямованості та проведення спільного обговорення. Написання творів на тему булінгу (у процесі написання твору учень може висловити своє ставлення, відчути проблему).

5. Без батьківської роботи, спрямованої на виявлення та запобігання цькування, а також агресивних дій з боку дітей, не обійтися в сучасній школі. Батьки здатні допомогти своїй дитині і запобігти цькуванню її в школі. Діти часто не знають, як самотійно розв'язати певні проблеми. Для батьків дуже важливо вміти попередити або належним чином відреагувати на ситуацію насилля, цькування, в які потрапляють їхні діти. Вони мають бути уважними, спілкуватися та підтримувати своїх дітей. Роль батьків полягає в тому, щоб: підтримувати у дитини адекватну самооцінку; не піддавати її постійній опіці

(гіперопіці); щоденно цікавитися у дитини не тільки навчальними досягненнями (оцінками), але і тим, як пройшов день (які відбувалися події протягом дня, особливо на перервах); запитувати про те, які у неї стосунки з однокласниками та вчителями; у яких заходах класу вона брала участь; чи спілкується вона зі старшими або молодшими дітьми. Якщо батьки помітили будь-які проблеми, серйозно поставтеся до них. Якщо конфлікт не масштабний (стосується тільки двох дітей), дозвольте дитині самій вирішити його, підкажіть як краще це зробити, що і кому сказати: хай вона вчиться відстоювати свої інтереси, захищати себе самостійно (якщо це в її силах). У випадках, коли насилля, цькування вже почалося і в ваших силах усунути причини їх виникнення, допоможіть їй. У складних випадках, коли учень стає відторгненим, ізольованим у класі - повідомте педагогів про недопустимість такої ситуації в освітньому середовищі, обговоріть стратегії допомоги. Пам'ятайте: дитина завжди має відчувати підтримку і любов з вашого боку.